

UŽOVKA STROMOVÁ – PRAVÝ ŠTĚCHOVICKÝ POKLAD

Vydala: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
Kaplanova 1931/1, 148 00 Praha 11 – Chodov,
www.nature.cz

Text: Tereza Brzobohatá, David Fischer

Fotografie: David Fischer, Jitka Matoušová, Blanka Mikátová,
Luděk Boučný, Danuše Bartošová

Grafické zpracování: Jan Mastný, Květa Černošáková

Tisk: TISKÁRNA K-TISK s.r.o.

Náklad: 700 ks

Místo a rok vydání: Praha 2024, 2. vydání

ISBN: 978-80-7620-162-0

© AOPK ČR

Vytvořeno v rámci projektu Prospective LIFE (101104621-LIFE22-IPN-CZ-PROSPECTIVE LIFE) financováno Evropskou unií. Údaje a informace zveřejněné v tomto letáku vyjadřují názor či stanovisko pouze Agentury ochrany přírody ČR, nikoliv Evropské unie, CINEA ani Ministerstva životního prostředí. Evropská unie, CINEA ani Ministerstvo životního prostředí nejsou odpovědní za jakékoliv použití informací, které leták obsahuje.

Ministerstvo životního prostředí

Spolufinancováno
Evropskou unií

PŘÍČINY OHROŽENÍ

- Změny v hospodaření v krajině (likvidace mezí a remízů)
- Zarůstání dříve pasených svahů a pařezin
- Příliš intenzivní obhospodařování nebo naopak žádná péče o krajinu
- Úhyny na cyklostezkách a silnicích
- Rušení kompostů, přílišná údržba kolem domů
- Volně pobíhající kočky

ZÁCHRANNÝ PROGRAM

Pro ochranu tohoto hada byl v roce 2008 schválen Ministerstvem životního prostředí záchranný program. Ten realizuje a koordinuje Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Cílem je zachování životaschopných populací užovky stromové ve všech známých, vzájemně izolovaných oblastech výskytu v ČR. Více na www.zachranneprogramy.cz.

KONTAKTY PRO NAHLÁŠENÍ POZOROVÁNÍ UŽOVKY STROMOVÉ:

David Fischer

e-mail: fischer-david@seznam.cz

tel. 725 803 020

Lenka Čolobentičová

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

koordinátorka záchranného programu užovky stromové

e-mail: lenka.colobenticova@nature.cz

JAK SE CHOVAT PŘI SETKÁNÍ S UŽOVKOU STROMOVOU?

- Neubližujte jí a zbytečně ji nechtejte.
- Pokud to situace dovoluje, užovku vyfoťte a fotografii s místem nálezů zašlete na jeden z kontaktů uvedených na vedlejší straně letáku. Každý záznam o výskytu užovky stromové je velmi cenný.
- Při nálezů uhynulého jedince nám velmi pomůže, pokud jej seberete (možno uchovat v mrazáku) a kontaktujete nás. Přijedeme si jej vyzvednout.

Užijte si vzácné setkání s tímto vzácným živočichem – rozhodně se to nepoštěstí každému!

JAK MŮŽETE (NEJEN) UŽOVCE STROMOVÉ POMOCI?

- Kompost přehazujte brzy na jaře (duben, květen) a pak až na podzim (konec října, počátek listopadu). Během léta do něj může naklást vejce nejen užovka stromová, ale také užovka obojková či podplamatá.
- Při sekání trávníku buďte opatrní a hlídejte plochu před sekačkou.
- Nenechte pobíhat volně vaše kočky.
- Při jízdě autem či na kole pozorně sledujte vozovku. Hady často lezou přes cesty i silnice a z hladkého povrchu vozovky neumí rychle uniknout do bezpečí.

AGENTURA OCHRANY
PŘÍRODY A KRAJINY
ČESKÉ REPUBLIKY

UŽOVKA STROMOVÁ

pravý štěchovický poklad

Užovka stromová je náš největší a zřejmě i nejkrásnější had. Okolí Krňan je jedním z mála míst, kde se s ní můžeme ve volné přírodě setkat.

UŽOVKA STROMOVÁ – JEDINEČNÁ A KRITICKY OHROŽENÁ

Ze všech pěti druhů hadů vyskytujících se v České republice je užovka stromová nejvzácnější a zároveň i nejméně známá. Patří mezi kriticky ohrožené – tedy nejprůběžněji chráněné – živočichy.

JAK UŽOVKU STROMOVOU POZNAT

Je opravdu velká – výjimečně může dorůst délky i přes 2 metry, i když většinou nepřesáhne 160 cm. Dospělé užovky stromové jsou od našich ostatních druhů hadů dobře rozeznatelné i díky zbarvení. Svrchu jsou tmavé až olivově zelené, břišní strana je žlutá, šupiny jsou hladké a lesklé. Výrazně skvrnitá mláďata mají dobře viditelné žluté skvrny za hlavou – s dospíváním se postupně ztrácejí, ale jsou patrné ještě i u hadů v „teenagerském“ věku. Může tak dojít k záměně s mnohem běžnější užovkou obojkovou, která má tento žlutý „obojek“ i v dospělosti (nemá ale hladké šupiny – na pohled není tak lesklá).

Ne že by se ostatní druhy hadů lidským sídlům úplně vyhýbaly, ale užovka stromová je často vyložene vyhledává. K lovu potravy i jako úkryt využívá různé staré kůlny, dřevníky, skládané zídky, zahradní nepořádek apod. Mimořádně důležité jsou pro ni komposty, kam mimo jiné klade vajíčka. Chatové oblasti, jako je například ta u Krňan, pro ni tak představují ideální prostředí k životu.

Mláďe užovky stromové (1) a dospělá užovka obojková (2).

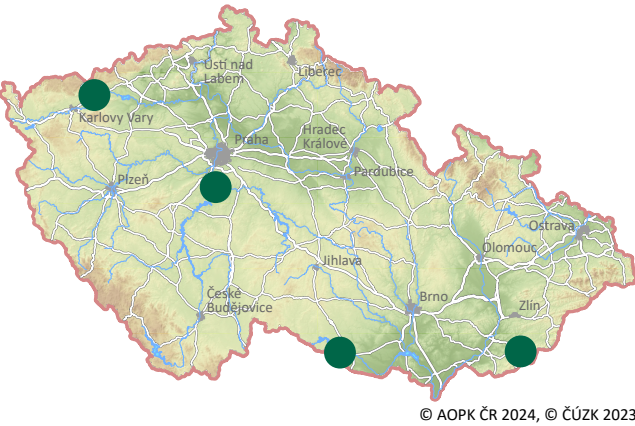
ESKULAPKA A HAD HOSPODÁŘÍČEK

Užovka stromová je had s nejstarší známou evropskou tradicí. Byla zasvěcena řeckému bohu lékařství Asklépiovi (latinsky Aeskulap) a je zdobena na památkách starých více než 2 500 let. Dodnes je Aeskulapův had ve znaku lékařů (hůl obtočená hadem) a jeho jméno je používáno i v moderní době. Užovce stromové se říká lidově „eskulapka“ nebo také „had hospodářček“. Druhou přezdívku získali tito hadi již za starých časů u našich slovanských předků, kde plnili funkci domovních ochránců. Každý dům měl svého hada hospodářčka, který bydlel většinou pod domovním prahem. Obyvatelé domu si ho vážili a věřili, že jim přináší štěstí. V každém případě je zbavoval nežádoucích hlodavců.

ČÍM SE ŽIVÍ

Potrava užovky stromové je poměrně pestrá. Dospělci se živí především drobnými savci, méně pak mláďaty ptáků, ptačími vejci, plazy či obojživelníky. Mláďata se pak živí častěji jinými druhy plazů, obojživelníky, ale i různými bezobratlými. Kořist užovky aktivně vyhledávají jak na povrchu terénu, tak např. v norách hlodavců či ve větvích stromů. Pokud je třeba kořist před pozřením usmrtit, užovky ji škrtí, protože nemají pro tyto účely k dispozici jed (jako například zmije). Protože užovka stromová hubí hlodavce a pro člověka nepředstavuje žádnou hrozbu, splňuje všechny předpoklady ideálního zvířecího souseda či dokonce spolubydlícího.

KDE U NÁS ŽIJE

© AOPK ČR 2024, © ČÚZK 2023

Mapa výskytu užovky stromové v sezóně 2023.

JAKÉ PROSTŘEDÍ OBÝVÁ

Užovka stromová má ráda teplé a mírně vlhké klima, nesnáší příliš suchá stanoviště. U nás je často vázána na specifické podmínky v kaňonech velkých řek. Potřebuje pestré krajinu s širokou nabídkou biotopů – velmi často i těch vytvořených lidmi.

V jednotlivých oblastech výskytu v ČR se nároky užovek liší. V Poohří je užovka vázána prakticky výhradně na činnost člověka.

Biotopy užovky stromové: Skládaná kamenná zídka (3), Láhniště užovky stromové (4), Smetanova vyhlídka na Vltavu (5).

Obývá zde především násy silnic a železnic, zídky skládané z hrubých kamenů, stodoly, chlěvy, kůlny, komposty či hnojiště jak v obcích, tak v chatařských koloniích. Druhým extrémem jsou Bílé Karpaty, kde není užovka na činnost lidí významně vázána, ačkoli tu také obývá i okolí lidských sídel.

Národní park Podyjí tvoří mezi těmito oblastmi jakýsi přechod. Užovku zde najdeme jak v člověkem zbudovaných objektech, jako jsou vinice či ruiny stavení, tak v lesních porostech, na loukách, či svazích v kaňonu Dyje.

V Povltaví je výskyt užovky stromové rovněž vázán na říční fenomén a podobně jako v Poohří nebo Karpatech také na lidské aktivity, konkrétně na chatové osady a v nich přítomné drobné komposty a skládky bioodpadu.

Celkovým areálem výskytu zasahuje užovka stromová až do Přední Asie, avšak z širšího pohledu se počítá mezi plazy evropské. Výskyt v ČR představuje severní hranici rozšíření tohoto druhu.